خراسان روزنامه صبح ایران
چهارشنبه ۱۹ خرداد ۱۳۹۵ . ۲ رمضان ۱۴۳۷ . شماره ۱۹۲۷۴

مهر- رئیس موسسه مطالعات جمعیت با اشاره به سیاست های ابلاغی رهبر معظم انقلاب، گفت: نکته مهم در این سیاست ها این است که بخشی از آن مربوط به سیاست افزایش جمعیت است و ۱۳ بند آن متوجه کیفیت، سلامت، سالخوردگی، تحکیم خانواده، محیط زیست، جذب مهاجران ایرانی خارج از کشور و امثال آن است.

۱۳ بند سیاست های ابلاغی متوجه کیفیت جمعیت است

گزارشی از اجرای سیاست های جمعیتی پس از دو سال

سقوط ۲ درصدی نرخ باروری در سال ۹۴ و ادامه سیاست های کنترل جمعیت با تغییر نام!

کافی، دانش پور- سال ۸۶ وقتی زنگ خطر برای کاهش نرخ باروری، رشد جمعیت و در نتیجه آن احتمال بروز پدیده سالمندی در کشور به صدا در آمد، هشداری بود که اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی را به عنوان شورایی متشکل از مسئولان و نخبگان بر آن داشت تا برای آینده جمعیتی کشور راه چاره ای بیابند. سرانجام در دوم خرداد سال ۹۱ سیاست های جمعیتی به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید و دو سال بعد نیز رهبر انقلاب سیاست های کلی جمعیت که با مشورت مجمع تشخیص مصلحت نظام تدوین شده بود را به تمامی دستگاه ها و نهادهای مسئول در کشور ابلاغ کردند تا با ابلاغ این سیاست ها در آخرین روزهای سال ۹۳ مسیر روشنی را برای برون رفت از مشکلات جمعیتی پیش روی مسئولان قرار دهند. حال اما با گذشت دو سال از ابلاغ سیاست های کلی جمعیت توسط مقام معظم رهبری و در سالی که در صورت اجرا نشدن صحیح سیاست های افزایش جمعیت سال زمستان جمعیتی ایران لقب خواهد گرفت باید دید تدوین و ابلاغ سیاست های جمعیتی تا چه میزان در افزایش نرخ باروری و رشد جمعیت تاثیر داشته است.

■ **اتفاقی برای افزایش نرخ باروری رخ نداده است!**

علی اکبر محزون مدیر کل دفتر آمار و اطلاعات جمعیتی سازمان ثبت احوال کشور در گفت و گو با خراسان اقدامات صورت گرفته در راستای اجرای سیاست های کلی جمعیت را چندان مطلوب و ثمر بخش ارزیابی نمی کند و می گوید: تا به امروز اتفاق جدیدی که به افزایش چشمگیر نرخ باروری و رسیدن به نرخ جایگزین منجر شده باشد رخ نداده است. مهم ترین اقدام در این حوزه گنجاندن مصوبات شورای برنامه ریزی جمعیت در تدوین برنامه ششم توسعه بود که متاسفانه با تغییرات صورت گرفته در روند تدوین برنامه ششم توسعه، مصوبات شورای برنامه ریزی جمعیت نیز به مرحله تصویب و اجرا نرسید. به گفته محزون رشد سالانه باروری در سال ۹۱، ۲/۹ درصد بود که این رقم در سال ۹۲ به ۳/۵ درصد رسید و در سال ۹۳ با رشدی تقریبا مناسب به ۴/۲ درصد رسید. به نحوی که امیدوار بودیم با حفظ این روند رشد به زودی نرخ باروری در کشور به سطح جایگزینی برسد؛ اما متاسفانه رشد باروری ناگهان در سال ۹۴ فروکش کرد و به ۲/۳ درصد کاهش یافت. همین اتفاق این هشدار را به مسئولان می دهد که افزایش ناگهانی و کوتاه مدت نرخ باروری طی دو سال بعد از ابلاغ سیاست ها ناشی از فرزندآوری افراد متاهلی بوده که یک فرزند داشته اند و با تاثیر پذیری از تشویق ها و روشنگری های صورت گرفته تصمیم به داشتن فرزند دوم گرفته اند. حال اگر سیاست های جمعیت به خوبی و در موعد مقرر اجرایی نشوند امکان کاهش بیشتر نرخ باروری و حتی منفی شدن آن وجود خواهد داشت.

■ **سیاست های جمعیتی را با تغییر نام اجرا می کنند!**

کبری خزعلی؛ عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی از جمله افرادی که نسبت به کاهش نرخ باروری و جمعیت در کشور هشدار داده است در این باره به خراسان می گوید: با ابلاغ سیاست های کلی جمعیت توسط مقام معظم رهبری برخی دستگاه ها به خوبی وارد عمل شدند و عملکرد مناسبی از خود نشان دادند؛ اما برخی دستگاه ها نیز همان سیاست های کنترلی جمعیت را تغییر نام دادند و همچنان اجرا می کنند.

آنگونه که خزعلی می گوید وزارت آموزش و پرورش در زمره دستگاه هایی قرار دارد که عملکردی مطلوب در این زمینه داشته است و تا حد امکان با اصلاح محتوای کتاب های درسی هر کجا نام و نشانی از سیاست های کنترلی در کتاب های درسی بوده است را اصلاح کرده است البته این اقدامات کافی نیست؛ اما به عنوان شروع و پیش شرط تغییر فرهنگ در بین آحاد جامعه به ویژه نسل های آینده قابل تقدیر است. این عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی با تقسیم بندی دستگاه ها به دو گروه دولتی و خصوصی، عملکرد دستگاه های خصوصی و مردمی را رضایت بخش تر از بخش دولتی می داند و می گوید: نهادهای مردم نهاد با انجام اقدامات فرهنگی مناسب در جهت اقناع ذهنی جامعه به ویژه جامعه نخبگانی و انقلابی جامعه گام برداشته اند و تاثیرات مثبتی نیز بر طرز فکر معلمان، استادان دانشگاه و جوانان انقلابی داشته اند تا جایی که در بسیاری از موارد جوانان مذهبی تغییر نگرش داده اند و حتی در زمان تحصیل و بدون داشتن شغل ثابت اقدام به ازدواج و حتی فرزندآوری کرده اند. در زمینه فرزندآوری نیز دیدگاه این بخش از جامعه تغییر کرده و زمان به دنیا آمدن اولین فرزند پس از ازدواج به صورت چشمگیری کاهش یافته است.

خزعلی اما گلایه هایی هم از برخی دستگاه ها همچون وزارت بهداشت دارد که با تغییر دادن نام سیاست های کنترلی جمعیت و صدا زدن آن ها با نامی جدید نه تنها به افزایش جمعیت و نرخ باروری کمک نمی کنند بلکه در جهت عکس مشغول به کار هستند. وی در تشریح صحبت های خود می گوید: وزارت بهداشت سیاست های کنترلی جمعیت را که پیش از این اجرا می کرد تغییر نام داده و با عنوان بهداشت باروری و سلامت باروری اجرایی می کند. در قالب این سیاست ها لوازم کنترل جمعیت با هدف سلامت باروری در اختیار زوج ها قرار می گیرد.

خزعلی بر ارائه آموزش های لازم و البته بدون نیت های پیشگیرانه به مردم تاکید می کند و می گوید: باید برای مردم مشوق در نظر گرفت نه اینکه آن ها را از فرزندآوری ترساند. متاسفانه جامعه ما با وجود پیشرفت های چشمگیر در تمامی عرصه های علمی و فناوری در مباحث جمعیتی همچنان در هفتاد سال گذشته سیر می کند و برخی نخبگان گویا علاقه ای به الگو برداری از کشورهای پیشرفته دنیا در این مورد خاص ندارند. وی البته به اقدامات مناسبی که توسط وزارت بهداشت صورت گرفته نیز اشاره می کند و می گوید: کاهش سزارین در کشور و افزایش زایمان های طبیعی یکی از این اقدامات است که می تواند در آینده تاثیر بسزایی در افزایش تعداد فرزندان زوج های ایرانی داشته باشد. از طرفی در کشور ۶ میلیون زوج نابارور وجود دارد که وزارت بهداشت بارها قول به درمان آن ها داده است؛ اما به نظر نمی رسد اقدام مناسبی در این راستا صورت گرفته باشد.

■ **در کوتاه مدت نباید اظهار نظر کرد**

دکتر محمد جلال عباسی شوازی؛ رئیس موسسه مطالعات جمعیت کشور در گفت و گو با خراسان اظهار نظر درباره ثمر بخش بودن سیاست های جمعیتی در افزایش تعداد موالید را نیازمند گذر زمان می داند و می گوید: سیاست های جمعیتی در طول زمان باید ارزیابی و تعدیل شوند لذا نباید در مدت زمانی کوتاه درباره موثر بودن یا نبودن سیاست ها اظهار نظر کرد. باید در نظر داشت که هدف از ابلاغ سیاست های کلی جمعیت توسط مقام معظم رهبری پایدار نمودن رشد جمعیت است و نباید در فاصله های زمانی کوتاه ارقام و آمارهای مربوط به رشد جمعیت و نرخ باروری را رصد کرد و درباره موثر یا غیر موثر بودن سیاست ها نظر داد.

وی عملکرد دستگاه ها را هم رضایت بخش ارزیابی می کند و می گوید: در دو سال اخیر به ویژه پس از دستور العملی که معاون اول رئیس جمهور به تمامی دستگاه های مرتبط ارسال کردند شاهد اقدامات مناسبی در این زمینه بوده ایم. حتی کمیته ای تحت عنوان کمیته جمعیتی با محوریت سازمان آمار تشکیل شد و مواردی را برای گنجانده شدن در قانون برنامه ششم توسعه پیشنهاد داد. در بعد فرهنگی نیز اقدامات مناسبی برای فرهنگ سازی و تبیین تحولات جمعیتی کشور برای آحاد مردم صورت گرفت. دکتر عباسی تغییر نگرش در سیاست ها و برنامه های وزارت بهداشت را رضایت بخش می داند و می گوید: با ابلاغ سیاست های کلی جمعیت دستور العمل های اجرایی برای برون رفت از وضعیت فعلی توسط وزارت بهداشت صادر شد؛ اما از آنجا که این سیاست ها همگی درون سازمانی است، انسجام کافی در بخش های مختلف و مردمی ایجاد نکرده است.

رئیس موسسه مطالعات جمعیت کشور امیدوار است با تبدیل سیاست های جمعیتی کشور به یک برنامه در قالب برنامه ششم توسعه، کار برای اجرای این سیاست ها نیز نهایی شود تا پس از آن شاهد تغییرات ملموس در حوزه شاخص های جمعیتی باشیم. او اشاره ای نیز به چالش های پیش رو می کند و اینکه هنوز شورا و کمیته ای به عنوان متولی جمعیت در کشور مشخص نشده است تا مباحث مرتبط با جمعیت را دنبال کند. عدم وجود چنین کمیته ای به موازات سازمان برنامه و بودجه باعث شده تا افراد و گروه های مختلف تنها برداشت های سطحی خود از موضوع جمعیت را تبلیغ کنند که دم دستی ترین بعد آن تبلیغ برای افزایش جمعیت است. همین موضوع باعث شده تا به این موضوع نگاهی عمقی صورت نگیرد.

وی نکته دیگری که باعث بروز مشکل در این حوزه شده است را وجود مشکلات عدیده در لایحه جمعیت و تعالی خانواده می داند و می گوید: بندهایی مانند اولویت استخدام افراد متاهل با فرهنگ ایرانی در منافات است چرا که استخدام و صاحب شغل بودن یکی از پیش شرط های ازدواج در ایران است که همین موضوع می تواند نرخ ازدواج را کاهش دهد. وی با تاکید بر اینکه باید برای افزایش جمعیت صبر کرد و برنامه ها را با حوصله و عزمی جدی جلو برد، می گوید: در تحقق سیاست های جمعیتی باید بستر مناسب اقتصادی و اجتماعی را نیز فراهم کرد. بسترهای لازم برای اشتغال، تامین مسکن و ...

■ **اجرایی نشدن بخش قابل توجهی از سیاست های کلی جمعیت**

یکی از اعضای کمیسیون فرهنگی مجلس نهم نیز با انتقاد از اجرایی نشدن بخش زیادی از سیاست های کلی جمعیت می گوید: اگر چه برخی از بخش های این سیاست ها اجرا شده است؛ اما هنوز بخش قابل توجهی از این سیاست ها اجرا نشده است. لاله افتخاری ادامه می دهد: کتب و سرفصل های درسی در خصوص افزایش جمعیت تغییرات اندکی داشته و هنوز در مقاطع مختلف اجرایی نشده است. در بخش مشوق های زایمان طبیعی نیز اگر چه اقداماتی صورت گرفته است؛ اما ما شاهد هستیم که روش های جلوگیری از بارداری و عقیم سازی همچنان انجام می شود. وی با اشاره به بررسی مسائل مربوط به بیمه و رفع مشکلات ناباروری و تصویب کاهش ساعت کاری زنان شاغل دارای فرزند زیر ۶ سال ادامه می دهد: تصویب این قانون با هدف حفظ شغل زنان و تنظیم فاصله فرزندآوری برای آن ها صورت گرفت، اگر چه قانون ۹ ماهه شدن مرخصی زایمان به دلیل آن که بار مالی داشت به مشکل برخورد.

وی خاطرنشان می کند: حتی اجرایی شدن بیمه زنان خانه دار می توانست منجر به این شود که زنان با آسودگی خاطر به فرزندآوری و تربیت فرزندشان بپردازند. این نماینده سابق مجلس تصریح می کند: اگر ما بتوانیم امیدوار در جامعه ایجاد کنیم، فرزندآوری در جامعه بیشتر می شود. یکی دیگر از نمایندگان مجلس نهم نیز با تاکید بر این که همه مباحث مربوط به جمعیت به هم مرتبط هستند، اظهار می کند: نباید خلط مبحث هم صورت بگیرد؛ در حال حاضر جمعیت جوان و مولد ما در حال کاهش است. ما باید برای جمعیت پیرمان فکر کنیم ولی باید هم برای جمعیت جوان کنونی و هم برای جلوگیری از کاهش آن، کار شود. احمد آریایی نژاد با بیان این که در برخی بخش ها موانع برداشته شده است، ادامه می دهد: گذشته از برداشتن موانع آنچه مهم است ایجاد تسهیلات است. تعریف ما عموما از سلامت منتهی به دو مقوله جسم و روح می شود اما احساس رفاه و رضایت نسبی از تمام جهات زندگی را سلامت می گویند.

نماینده سابق مجلس وجود مشکلات در بخش های کمی را یکی از معضلات این حوزه دانست و گفت: برخی میل ندارند وارد این حوزه کاری شوند. هنوز در اصلاح سبک زندگی مشکل داریم. وقتی از رفاه صحبت می کنیم باید برای جوان ایرانی کار ایجاد کنیم اما وقتی کالای قاچاق وجود دارد، این ممکن نیست زیرا هر کالای وارداتی قاچاق تیری بر قلب کارگر و جوان ایرانی است.

■ **نرخ رشد جمعیت کاهش پیدا کرده است**

فاطمه واعظ جوادی نیز در نشست بررسی چالش های جمعیتی ایران در رادیو گفت و گو با اشاره به این که بانک جهانی گزارشی از نرخ رشد جمعیتی کشورهای دنیا منتشر کرده است، گفت: این گزارش وقتی به ایران می رسد، نشان می دهد که در سال ۱۳۳۲ نرخ رشد جمعیت مان حدود ۷ درصد بوده که در سال ۱۳۹۲ به عدد ۱/۵ کاهش پیدا کرده است. این آمار علاوه بر بانک جهانی، بر اساس گزارش های داخلی نیز مورد تائید است. وی که در نشست «بررسی چالش های جمعیتی ایران» صحبت می کرد هشدار داد: نرخ رشد جمعیت کاهش پیدا کرده است و به زودی به سمت سالخوردگی جمعیت حرکت می کنیم. تا ۶ سال پیش ورودی های دانشگاه ما حدودا ۱/۵ میلیون نفر بودند، ولی الان ۸۷۰ هزار نفر در کنکور شرکت کردند.

این عضو هیئت علمی دانشگاه تهران به هشدارهای مقام معظم رهبری اشاره و اظهار کرد: اگر بخواهیم همین جمعیت فعلی باقی بماند، باید نرخ رشد جمعیت ما ۲/۱ باشد. این عدد طی سال ها پایین آمده است. بر اساس گزارش های یک سازمان مردم نهاد، نرخ رشد جمعیت در سال ۱۳۷۲ به عدد مطلوب رسیده بود ولی کاهش جمعیت همچنان ادامه یافت. بر این اساس به نظر می رسد لازم است تا مسئله جمعیت را با توجه به شرایط گوناگون از جمله کیفیت زندگی مردم و واقعیات موجود جامعه مورد بررسی قرار دهیم. این امر نیازمند همراهی و همکاری مردم، دولت و مجلس است تا در سایه سیاست گذاری های دقیق و منسجم و البته عملی کردن آن ها به تحقق سیاست های ابلاغی مقام معظم رهبری نزدیک شویم. بدون تردید این امر مستلزم شناخت درست تحولات جمعیتی و اهدافی است که در صدد دست پیدا کردن به آن ها هستیم.